

БОЛОЧОК ПЕДАГОГДОРГО КЕСИПТИК КОМПЕТЕНЦИЯЛАРЫН КАЛЫПТАНДЫРУУ

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ У БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCES FOR FUTURE TEACHERS

Аннотация. Макал азыркы жогорку билим берүүнүн актуалдуу проблемасына – университеттин окуу - тарбия чөйрөсүндө бакалавр - студенттердин кесиптик компетенцияларын калыптандырууга арналган. Замандын талабына ылайык жогорку квалификациялуу, компетенттүү адистерди даярдоого стандартта берилген компетенцияларды калыптандыруу менен адистин компетенцияга шайкеш келиши ар бир инсандын шык жөндөмүнө, кызыгуусуна жана ынтызарлыгына да көз каранды. Максаты - педагогикалык университетте студенттердин кесиптик компетенттүүлүгүн калыптандыруунун өзгөчөлүктөрүн аныктоо.

Аннотация. Статья посвящена актуальной проблеме современного высшего образования – формированию профессиональных компетенций студентов - бакалавров в учебно - воспитательной сфере университета. Формирование компетенций, предусмотренных стандартом для подготовки высококвалифицированных, компетентных специалистов в соответствии с требованиями времени, и соответствие специалиста компетенции также зависит от умственных способностей, интереса и энтузиазма каждого человека. Цель - выявление особенностей формирования профессиональной компетентности студентов в педагогическом университете.

Abstract. The article is devoted to the actual problem of modern higher education - the formation of professional competencies of students - bachelors in the educational - educational sphere of the university. The formation of competencies provided by the standard for the preparation of highly qualified, competent specialists in accordance with the requirements of the time, and the matching of specialist competencies also depends on the intellectual abilities, interest and enthusiasm of each person. The goal is to reveal the peculiarities of the formation of professional competence of students at the pedagogical university.

Ачык сөздөр: жогорку билим, компетенттүүлүк, компетенттүүлүк, студент, көндүм, билим, жөндөм, шык.

Ключевые слова: высшее образование, компетентность, компетентность, студент, умение, знания, навыки, навыки.

Key words: higher education, competence, competence, student, skill, knowledge, skills, skills.

Жогорку окуу жайынын бүтүрүүчүлөрүн компетенттүү адистерди даярдоодо 550700 Педагогика адистигинин жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандартына ылайык компетенцияларды калыптандыруу учурдын талабы. Ал эми 2021-жылы 21-сентябрда Билим берүү министрлигинин 1578/1 буйругунун негизинде жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандартына толуктоо жана өзгөртүүлөр киргизилди, анда педагогика адистигинин бүтүрүүчүлөрүн кесиптик ишмердүүлүгүнүн чөйрөсүндө үч негизги багытты камтыйт: педагогикалык ишмердүүлүк чөйрөсү, уюштуруу-башкаруучулук иш чөйрөсү, квалификацияны жогорулатуу чөйрөсү.

Педагогикалык ишмердүүлүк чөйрөсүндө: окутуунун заманбап, илимий негизделген технологиялары боюнча бүтүрүүчүлөрдүн муктаждыктарына, жетишкендиктерине ылайык окуу процессин ишке ашырууну пландаштыруу шарттары түзүлүшү зарыл; уюштуруу-башкаруучулук чөйрөсүндө: коомдук жана билим берүү уюмдары, балдар жамааттары жана ата-энелер менен кесиптик ишмердүүлүктөгү маселелерди чечүү үчүн өз ара аракеттенүүнү уюштуруу үчүн шарттар. Квалификацияны жогорулатуу чөйрөсүндө: кесиптик өзүн-өзү өнүктүрүүнү жана жеке өсүүнү жүзөгө ашыруу, андан аркы билим берүү траекториясын жана кесиптик карьерасын долбоорлоого шарт түзүү зарылдыгын белгилесек болот.

Ал эми замандын талабына ылайык жогорку квалификациялуу, компетенттүү адистерди даярдоого стандартта берилген компетенцияларды калыптандыруу менен адистин компетенцияга шайкеш келиши ар бир инсандын шык жөндөмүнө, кызыгуусуна жана ынтызарлыгына да көз каранды. Стандартта негизги:

универсалдык жана кесиптик компетенциялар берилген. Универсалдык компетенция: жалпы илимий компетенция, шаймандык (инструменталдык) компетенция, социалдык-инсандык жана маданий компетенцияларды өз ичине камтыйт [1].

Компетенттүүлүк-бул татаал интеграцияланган система, ал жөн гана билимге ээ болбостон, билим менен маселелерди чечүүгө потенциалдуу даярдыкты берет. М. А. Чошановдун пикири боюнча, компетенттүүлүк-бул төмөнкү белгилердин суммасы: билимдин мобилдүүлүгү, оперативдүү билимге ээ болуу, методдун ийкемдүүлүгү, ой жүгүртүүнүн сынчылыгы, көптөгөн чечимдердин арасынан эң оптималдуусун тандап алуу, жалганды аргументтөө, натыйжалуу чечимдерге шек келтирүү [2, 68-бет].

Компетенттүү адам маселенин бар экенин түшүнүү эмес, эң негизгиси иш жүзүндө аны чечүү үчүн жөндөмдү – "билим плюс жөндөм" шарты аткарылышы керек. Конкреттүү шарттарга жараша маселени чечүү, эң ылайыктуу тигил же бул ыкманы колдоно билүү компетенттүү адиске коюлуучу негизги шарт.

В.Ю. Кричевский мындай деп эсептейт: компетенттүүлүк ийгиликтүү ишмердүүлүк үчүн билимдердин болушу, бул билимдердин практика үчүн маанисин түшүнүү, операциялык көндүмдөрдүн жыйындысы, эмгек маселелерин чечүү алгоритмдерин билүү, ишмердүүлүктүн ар кандай түрүнө чыгармачылык мамиле жасоо жөндөмдүүлүгү менен мүнөздөлөт.

В.Ю. Кричевский кесиптик компетенттүүлүктүн 4 түрүн бөлүп көрсөтөт: "функционалдык, ал кесиптик билими жана аларды ишке ашыруу жөндөмү менен мүнөздөлөт"; интеллектуалдуу, ал аналитикалык ой жүгүртүү жана өз милдеттерин аткарууга комплекстүү мамиле жасоо жөндөмүнөн көрүнөт; кырдаалга ылайык аракеттенүүгө мүмкүндүк берүүчү кырдаалдык; социалдык коммуникативдик жана интегративдик жөндөмдөрдүн болушун болжолдойт [3, 67-Б.].

Компетенттүүлүк динамикада көрүнөт, билимдин кеңейиши, компетенттүүлүктүн өсүшү интроспекция жана өзүн-өзү сыйлоо менен байланыштуу. Компетенттүүлүк жөн гана салттуу жогорку билим берүү системасы сыяктуу билимдердин, көндүмдөрдүн жана көндүмдөрдүн жыйындысы катары эмес, ошондой эле студенттердин алган билимдерин, көндүмдөрүн жана көндүмдөрүн өзүнүн кесиптик ишмердүүлүгүндө колдонуу тажрыйбасы катары аныкталат. Компетенттүүлүк 178 бүтүрүүчүнүн билимин, жөндөмүн жана тажрыйбасын ийгиликтүү кесиптик ишмердүүлүк үчүн колдонууга даярдыгында (мотивация жана инсандык сапаттарда) көрүнөт. Кесиптик компетенттүүлүк-бул кесиптик билимдердин, жөндөмдөрдүн жана көндүмдөрдүн жыйындысы, ошондой эле кесиптик ишмердүүлүктү аткаруунун жолдору [2,67-бет].

Ошондой эле, бул студенттердин иш-аракеттерге жалпы жөндөмдүүлүгү жана даярдыгы, билим менен кырдаалдын ортосундагы байланышты аныктоо, билим берүү процессине инсандын өз алдынча катышуусуна багытталган көйгөйлөрдү чечүү үчүн жетиштүү билимди, жөндөмдү жана көндүмдөрдү колдонуу жөндөмү катары каралат [1,67-Б.].

Демек, ЖОЖдо окуу учурунда студенттерде универсалдуу билимдердин, жөндөмдөрдүн, көндүмдөрдүн бирдиктүү системасы, ошондой эле өз алдынча кесиптик ишмердүүлүктүн тажрыйбасы, башкача айтканда, кесиптик компетенциялар түзүлүшү керек деген тыянак чыгарууга болот. Инсандын калыптанышына адамдын барган сайын жогорку жекече - инсандык маданий - билим берүү жетишкендиктерине көтөрүлүшү " катары кароо төмөнкүдөй схема боюнча: сабаттуулук (жалпы жана функционалдык) – билим берүү – кесиптик компетенттүүлүк – маданият – менталитет билим берүү процессин, ошондой эле билим берүү чөйрөсүнүн ролун жана ордун толук көрсөтүүгө мүмкүндүк берет.

Мындан тышкары, азыркы учурда окутуу стратегиясында өзгөрүүлөр болуп жатат: фундаменталдык билимдин жана практикалык - чыгармачылык колдонуунун мааниси жогорулап, окутуунун жаңы методикалары жана формалары өздөштүрүлүп, келечектеги адистердин чыгармачылык сапаттарын өнүктүрүү стимулдаштырылууда.

ЖОЖдук даярдоо студенттин чыгармачылык ой жүгүртүүсүн, чыгармачылык жөндөмүн калыптандырууга тийиш. Бул, баарынан мурда, билгичтик: 1) маселени өз алдынча айтуу; 2) гипотеза жасоо жөндөмү; 3) маалыматтарды чогултуу жана талдоо, аларды методикалык жактан иштеп чыгуу; 4) тыянак чыгаруу; 5) алынган натыйжаларды практикалык колдонуу мүмкүнчүлүктөрүн түшүнүү.

Адабияттар:

1. Жогорку кесиптик билим берүүнүн мамлекеттик билим берүү стандарты 550000 педагогикалык багыт 550700 Педагогика, 21- сентябрь 2021 ж., ээ 1578/1

2. Чошанов М. А. Гибкая технология проблемно - модульного обучения: Методическое пособие. - М.: Народное образование, 1996. - 160 с, ил. - (Библиотечка журнала "Народное образование". №2,1996).

3. Кричевский В.Ю. Профессиограмма директора школы - Проблемы повышения квалификации руководителей школ. М. Педагогика, 1987.